

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdbje železne dobe v Ljubljani. Eubřana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prاسleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ľudmile Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ NA HORNOM POŽITAVÍ

GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK¹**Keywords:** *La Tène period, LT B2-LTC, upper Žitava region, settlements, pottery, glass, sapropelite, moulds for casting coloured metals***Abstract:** *Two La Tène settlements in the upper Žitava region. Construction of the R1 motorway, section length 52 km. Many new locations have been discovered. In two locations, part of settlements have been confirmed to be dated to the La Tène period, in Tesárske Mlyňany and Čierne Kľačany, district of Zlaté Moravce. Several buildings were excavated in Tesárske Mlyňany (10-12), where they were concentrated in an area measuring 50x40 metres. Three further buildings are from Čierne Kľačany. The buildings are filled with the usual set of kitchen pottery with pans, bucket-shaped vessels, bowls and vase shapes. The easily dated items include fragments of glass bracelets from Tesárske Mlyňany and a sapropelite ring from Čierne Kľačany. Both settlements can be broadly dated from LT B2 to LTC.*

Rozsiahla stavebná činnosť spojená s výstavbou rýchlostnej cesty R1 medzi Nitrou a Banskou Bystricou vyvolala aktivity spojené s archeologickým prieskumom a následným záchraným výskumom. Úsek celkovo meral 52 km a pretínal množstvo známych lokalít a ďalšie nové boli objavené. K nim možno zaradiť aj časti dvoch sídlisk z doby laténskej v Tesárske Mlyňanoch (Ruttka *a kolektív* 2013, 221) a v Čiernych Kľačanoch (Ruttka/Cheben 2013, 238).

Obr. 1: Geografická poloha lokalít z doby laténskej. 1: Tesárske Mlyňany, 2: Čierne Kľačany.

Abb. 1: Geographische Lage der Lokalitäten aus der LaTène-Zeit. 1: Tesárske Mlyňany, 2 - Čierne Kľačany.

Stav poznania sledovaného územia

Obe sídliská dopĺňajú mozaiku osídlenia juhozápadného Slovensku v dobe laténskej, kde z pohľadu počtu preskúmaných objektov je zrejماً výraznejšia koncentrácia sídlisk, predovšetkým v strednej dobe laténskej, v povodí riek Nitra a Žitava. V smere J – S je to ako keby rozvetvený reťazec lemujúci po oboch stranách toky riek a ich prítokov. Z tých, kde bol skúmaný aspoň jeden objekt sú to Bajč-Vlkanovo, Bánov, Lipová-Ondrochov, Komjatice, Veľký Cetín, Branč, Nitra s viacerými polohami, Jelšovce a Výčapy-Opatovce. Siet' sídlisk pokračuje popri rieke Nitre severnejším smerom, kde je intenzívnejšie osídlenie doložené v Hajnej Novej Vsi, v Horných Obdokovciach a v Topoľčanoch. V povodí Žitavy nachádzame ďalšie potvrdené sídliská v Zlatých Moravciach, v Čiernych Kľačanoch a v Slepčanoch (Březinová

¹ Príspevok vznikol v rámci grantových projektov 2/0117/12, 2/0189/12 a 1/0045/14 agentúry VEGA

2006, tu ďalšia literatúra). Predpokladáme však, že hustota sídlisk bola ešte väčšia, čo sa dá vysledovať aj z realizovaných prieskumov a zdokumentovaných náhodných nálezov z tohto časového úseku. Vzdialenosť medzi jednotlivými sídliskami je rôzna, od 2 km po 10 km. Vytvárali sieť sídelných areálov, ktorá bola určite funkčná aspoň počas jednej fázy strednej doby laténskej. Veľmi dobre sa dá táto situácia sledovať práve intenzívnym štúdiom menších mikroregiónov. Napríklad v južnej časti Podunajskej nížiny, ktorý podrobne spracovala N. Pažinová (2007). V mikroregióne s rozlohou 1002 km² eviduje 66 lokalít, pričom 42 je aj datovaných. Z nich má 17 nálezísk charakter sídliska a 13 je pohrebísk. Sú tu pohrebiská s datovaním už od LT B1-B2 ako Imeľ, Svätý Peter, Bajč-Vlkanovo II-piesková duna, Hurbanovo-Bacherov majer. Hurbanovo-Konkoľ, Pieskovisko, Szarvaskút, ktoré sú datované od prechodného horizontu LT B2/C1 až do stupňa LT C1. V strednej dobe laténskej (LT B2/C1-C1) prežíva laténska kultúra svoj územný rozmach. Z daného obdobia evidujeme sídliskovú aglomeráciu na viacerých polohách v Bajči. Ide o polohy Medzi kanáľmi, Ragoňa I, Bajč-Vlkanovo-Tehelňa.

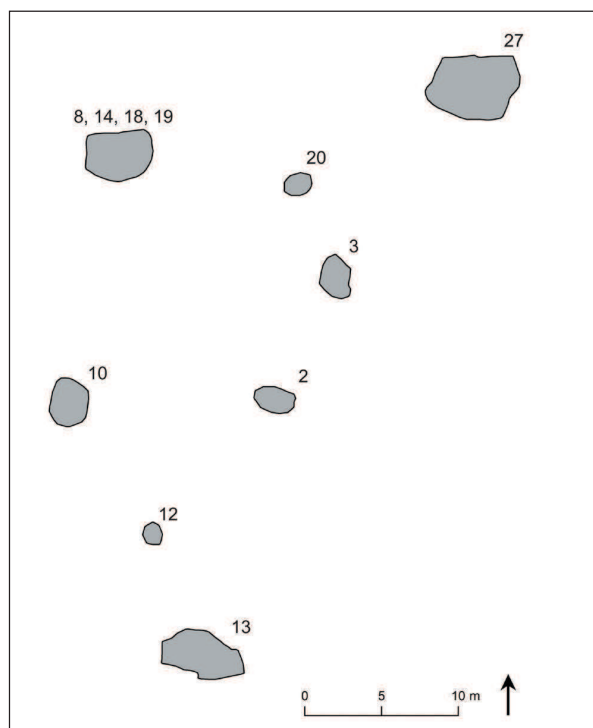
Ekoparametre osídlenia

Na základe ich sledovania vieme povedať, že osídľované boli predovšetkým fluválne roviny riečnych nív s prevahou hlinitých až hlinito-piesčitých nivných sedimentov, spráša a sprášových hĺn. Hlavne v strednej dobe laténskej pozorujeme koncentráciu na hnedozeme, lužné pôdy černozemné a černoze. Nadmorská výška sledovaných sídlisk nepresahuje 200 m. Situované sú väčšinou pri vodnom toku tretej až štvrtej kategórie. Na niektorých polohách dochádza ku kumulácii osídlenia – napr. v Bajči-Vlkanove (Břežinová 1999b, 212), v Komjaticiach (Točík 1978) a najvýraznejšie v regióne Nítry (Břežinová 1999a; Břežinová 2009).

Časový rámec

Podľa hrubo načrtnutej relatívnej chronológie sú najpočetnejšie zastúpené sídliská, ktorých životnosť spadá do obdobia stupňov LTB 2/C1 až LTC 2/D1. Práve z dolných tokov riek Nitra, Žitava a Hron máme doklady pohrebísk už zo stupňa LTB1 (Haruštiak 2009, 141), čo svedčí o hustom osídlení týchto území v skoršom období. Azda k najvýznamnejším pohrebiskám z povodia rieky Žitavy patrí birituálne keltské pohrebisko na severovýchodnom okraji časti obce Maňa, na miernej sprásovej vyvýšenine cca 400 m od rieky Žitava. Situované je v rámci hustej siete keltských pohrebísk na hornom toku Žitavy, ako sú Lúčnica nad Žitavou, Žitavce, Michal nad Žitavou, Trávnica a Úľany nad Žitavou (Bujna 2012).

Okrem početných dokladov sídlisk potvrdených iba ojedinelými zberovými nálezmi sa sídlisko väčšieho rozsahu zistilo na Požitaví v Sľažanoch, kde na celkovo preskúmanej ploche 457 m² boli odkryté zvyšky štyroch chát a jedno ohnisko. Autor výskumu M. Ruttkay (1987) hovorí o ulicovom systéme radenom v smere toku potoka a rešpektujúcim sklon terasy. Koncentrácia viacerých sídlisk je v okolí Bajču, v Bajči-Vlkanove (Břežinová 1999b, 212), v Dvoroch nad Žitavou a v Úľanoch nad Žitavou. Staré koryto rieky Žitavy sa tu meandrovito zarývalo do dún, ktoré sa miestami vypínali 3-4 m nad okolitý terén a boli vhodné na osídlenie už od najstarších čias.

Obr. 2: Tesárske Mlyňany, rozmiestnenie objektov z doby laténskej.
Abb. 2: Tesárske Mlyňany, Verteilung der Objekte aus der Látène-Zeit.

Nové sídliská

Tesárske Mlyňany, okres Zlaté Moravce, poloha Tesárska Pláň (obr. 1: 1)

Archeologický výskum sa uskutočnil na poľnohospodársky využívannej ploche, ktorá sa nachádza za severným okrajom obce Tesárske Mlyňany, časť Tesáre nad Žitavou. V bezprostrednej blízkosti skúmanej plochy boli v minulosti viaceré archeologické výskumy, ktoré potvrdili, že toto územie bolo intenzívne osídlené (*Kujovský 1985*). V roku 2002 bolo v polohe Gočol objavené a preskúmané pohrebisko z obdobia sťahovania národov. V mesiaci september 2008 sa v polohe Tesárska Pláň uskutočnil geofyzikálny prieskum, ktorý potvrdil zvýšenú koncentráciu archeologických objektov (*Ruttkay 2008*).

Záchranný archeologický výskum bol podmienený plochou a rozsahom stavebných prác investora. Odhumusovanie sa robilo mechanicky do hĺbky 20-40 cm, v závislosti od mocnosti ornice a podorničia. Pri ručnom začisťovaní boli identifikované početné archeologické objekty a situácie. Tieto sa priebežne číslovali a fotograficky dokumentovali. Objekty sa vyberali plasticky, na polovicu. Pri rozmernejších jamách sa vyberali ich štvrtiny, pričom sa zachovávali kontrolné bloky. Následne boli fotograficky a kresbebné dokumentované. Samotný priestor pre plánovanú výstavbu bol situovaný v extraviláne obce na pravobrežnej terase Žitavy a na severnom okraji obce Tesárske Mlyňany (obr. 2). Terén je v tejto polohe rovný bez výraznejšieho prevýšenia. Nadmorská výška sa pohybuje v rozpätí 167-172 m n. m. Sídliskové objekty z doby laténskej boli sústredené vo východnej časti lokality. Ide predovšetkým o jamy nepravidelného tvaru a asi aj zahĺbené časti výrobných a obytných objektov (obr. 3). Aj na základe ich rozmiestnenia je zrejme systematické usporiadanie na ploche približne 30x50 m. Jamy boli vyplnené tmavou zemínou s prímесou fragmentov nádob, zvieracích kostí a mazanice (žiaľ, vyhodnotenie osteologického a archeobotanického materiálu nie je súčasťou tejto štúdie). V objekte 8 a 10 sa našli aj zlomky kamenných brúsikov. Väčšie množstvo materiálu pochádza zo zásypu objektu 13 a 27, preto sa im venujeme podrobnejšie.

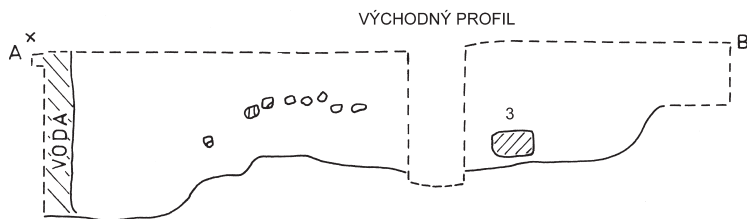
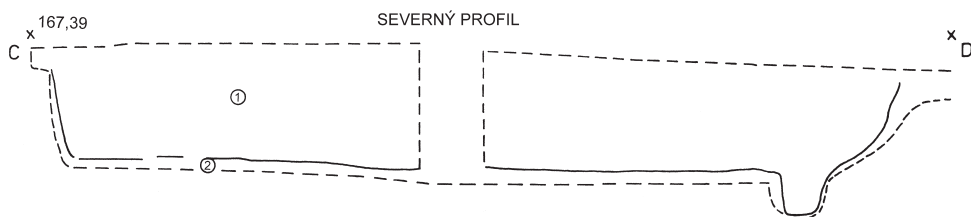
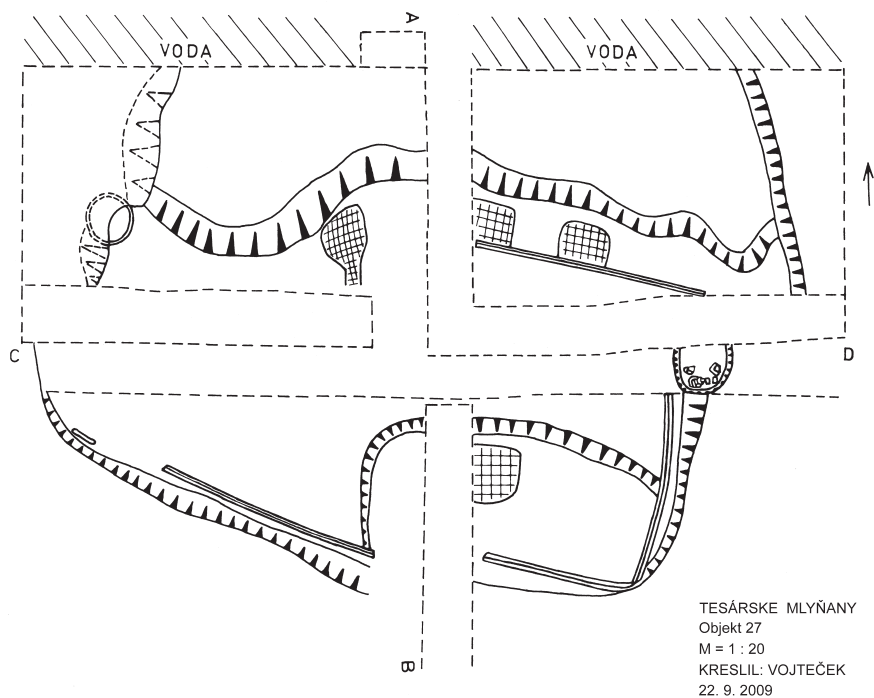
Objekt 13 (Tab. 1: 1-7)

Rozmerná jama, pravdepodobne chata, nepravidelne podlhovastého pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a rovným dnom. Dlhšími stenami bola orientovaná v osi V-Z. Rozmery 500x286 cm. Plocha 12,05 m². Hĺbka 28 cm. Výplň tvorila sivá kompaktná zemina, bez prímесí. V keramike sú zastúpené dobre rekonštruovateľné tvary nádob. Sú to misy s esovite profilovaným telom (Tab. 1: 2, 5, 6), kde na jednom fragmente je zachovaná na vonkajšej strane vhladzovaná vlnovka, ktorá je umiestnená medzi obvodové línie na spodnej polovici tela nádoby. K ďalším tvarom patrí okraj z nádoby v ruke robenej (Tab. 1: 1), okraj situlovitej nádoby (Tab. 1: 3) a črep z tela nádoby, ktorý pochádza z väčšej vázovitej nádoby s ostrou profiláciou (Tab. 1: 7).

Objekt 27 (obr. 3, Tab. 2-5).

Chata obdĺžnikového pôdorysu s rozmermi cca 520x400 cm. Dlhšími stenami bola orientovaná v osi V-Z. Steny objektu sa zvislo zvažovali k rovnému dnu v hĺbke 80 cm, resp. 110 cm. Na vnútornej strane stien sa zachovala súvislá mazanicová vrstva. V strede východnej a západnej steny (v dlhšej osi) sa nachádzali dve kolové jamy kruhového pôdorysu s priemerom 40 cm. Zahĺbenie od úrovne podlahy bolo 30 cm. Severnú stenu objektu nebolo možné doskúmať, nakoľko bola zničená prebiehajúcou ryhou pre vodovodné potrubie. V tejto časti chaty sa dno nerovnomerne zvažuje o cca 30 cm (môže ísť o zásah iného objektu). Na profiloch ani na materiáli však cudzí zásah nebol potvrdený. V centrálnej časti objektu sa v zásype nachádzala rozsiahla deštrukcia mazanice, pravdepodobne zo stien stavby. Samotný objekt bol zachytený až v reze, nakoľko bol prekrytý čiernou humusovitou vrstvou riečnych naplavenín. V chate sa podarilo zachytiť deštrukciu prepálenej steny a jej pôvodný výmaz. Obsahovala keramiku, osteologický materiál a drobné nálezy dôležité pre datovanie.

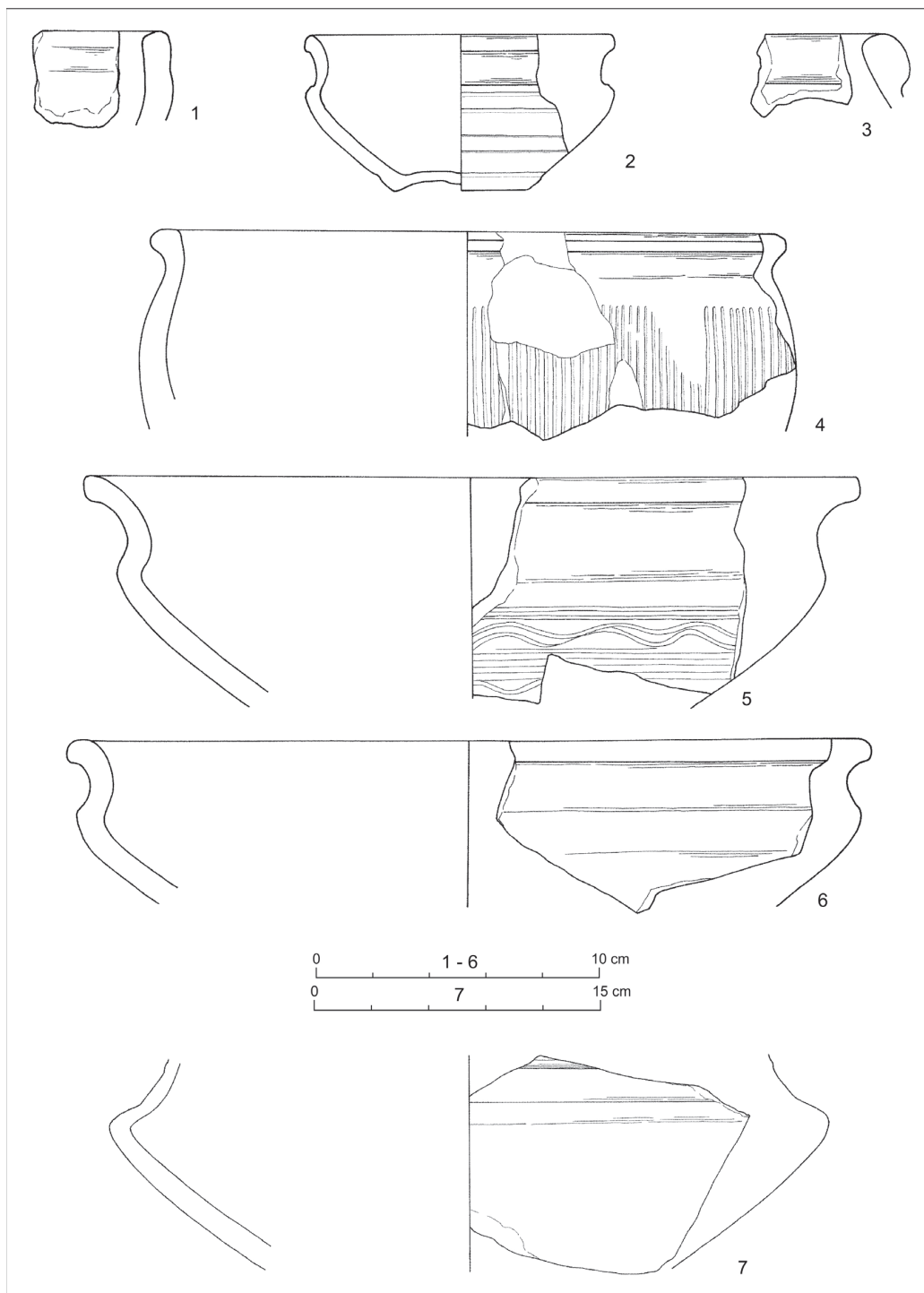
Z nádob je zastúpená bežná kuchynská keramika. Sú to hlavne misy (Tab. 2: 7-9, Tab. 3: 5-7, Tab. 4: 10, Tab. 5: 2, 5-6), vyrobené na kruhu a bez výzdoby. Bohaté je i zastúpenie vázovitých (fľašovitých) tvarov (Tab. 2: 11, Tab. 3: 1-4, Tab. 4: 7, Tab. 5: 7). Ide o veľmi kvalitný tovar vyrobený za pomoci hrnčiarskeho kruhu. Po obvode tela sú umiestnené vhlbené línie. Početnejšia je aj skupina sitúl (Tab. 4: 1-4, 8-12), zväčša zhotovených z keramickej hmoty s obsahom grafitu. Niektoré sú zdobené v podhrdlí (Tab. 4: 3, 11, 12, Tab. 5: 3, 5, 6). Výzdoba je v tvare jednoduchých krúžkových kolkov (Tab. 4: 3) alebo presekávanej obvodovej lišty (Tab. 4: 11, 12). Telo sitúl je zdobené zvislým hrebeňovaním. V jednom prípade (Tab. 4: 11) je v podhrdlí zvyšok železného nitu, ktorý slúžil na opravu samotnej nádoby. V súbore keramiky sa nachádza aj malý zlomok z tela nádoby (pravdepodobne váza, fľaša) s výzdobou. Je tu kolok v tvare krúžku, ktorý lemujú vpichy po obvode a tieto pokračujú v troch líniách ďalej, ako keby k ďalším častiam výzdobného motívu (Tab. 2: 6). Možno ide o podobný motív ako je zachovaný na zlomku nádoby z Bajč-Vlkanova z chaty 1 (*Točík 1978*, 237, Tab. XXXIV: 3). Samotná výzdoba je však zaujímavá tým, že okolie krúžku spolu s vpichmi pôsobí ako kvietok. Takáto výzdoba je skôr charakteristická pre keramiku zhotovenú z grafitovej hliny napr. na Pohanskej v Plaveckom podhradí (*Paulík 1976*, tab. LXX: 4). Z drobných predmetov je tu zlomok technickej keramiky sivej farby, s najväčšou pravdepodobnosťou ide o taviaci téglík (Tab. 2: 10) a kamenný brúsik štvorhranného prierezu (Tab. 2: 5) so zahroteným ostrím. Z kovových predmetov je to železná tyčinka neznámeho účelu so štvorhranným prierezom (Tab. 2: 2), zlomok vinutia železnej spony s pravidelným 2+2 vinutím a zlomky bronzových plieškov s perforovanou výzdobou (Tab. 2: 4). Pliešok je veľmi jemný, mohol slúžiť ako obal na drevenú schránku (skrínku). Zlomok saporpelitového náramku (Tab. 2: 1) s vnútorným priemerom 6 cm, s prierezom v tvare D patrí na sídliskách z doby laténskej skôr k výnimočným nálezom. Stretávame sa s nimi hlavne vo fáze plochých keltských pohrebísk v LT B2/C1.

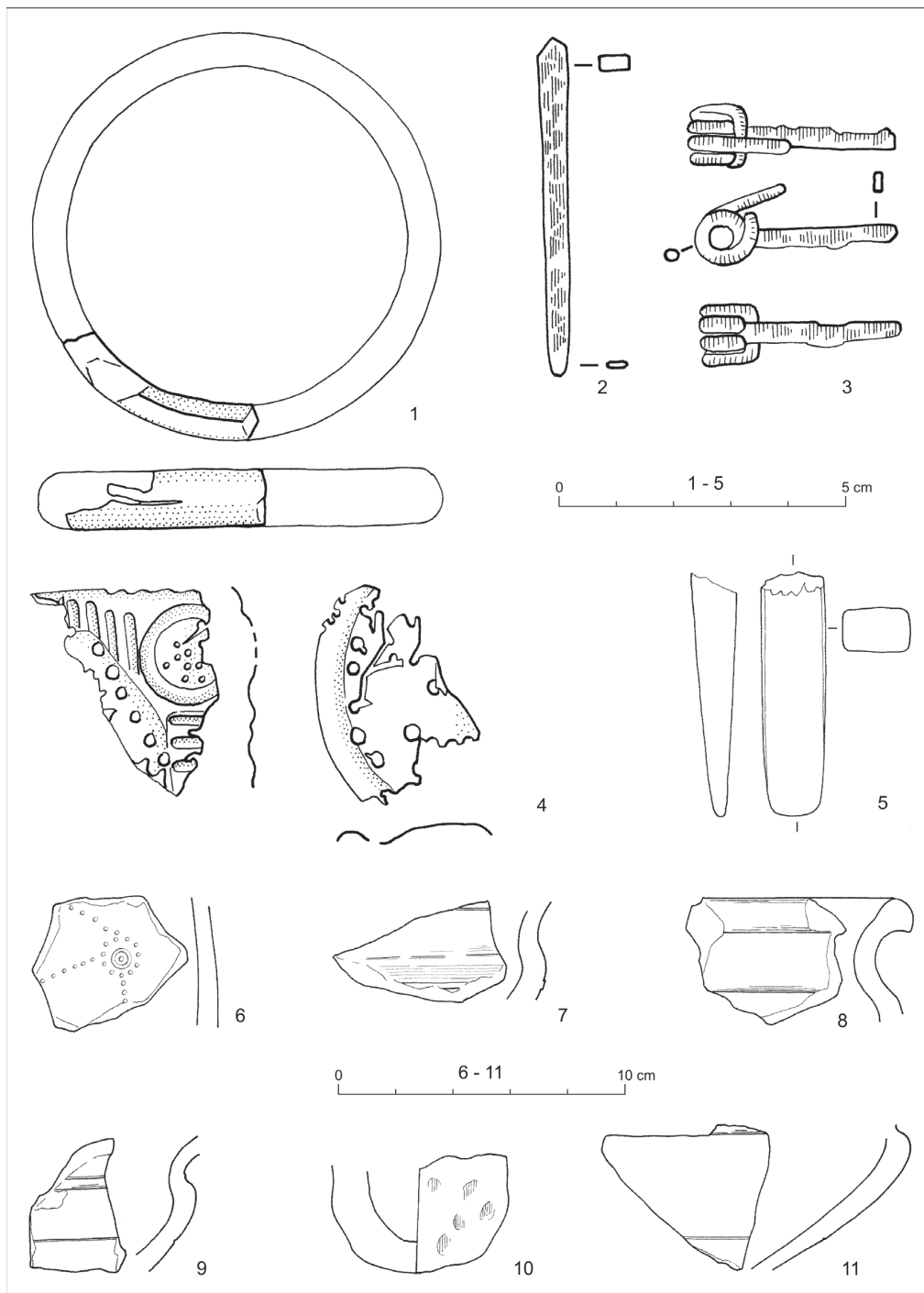
3 - MAZANICA

TESÁRSKE MLYŇANY - rezy
 OBJEKT 27
 M = 1:20
 KRESLIL: VOJTEČEK
 28.9. 2009

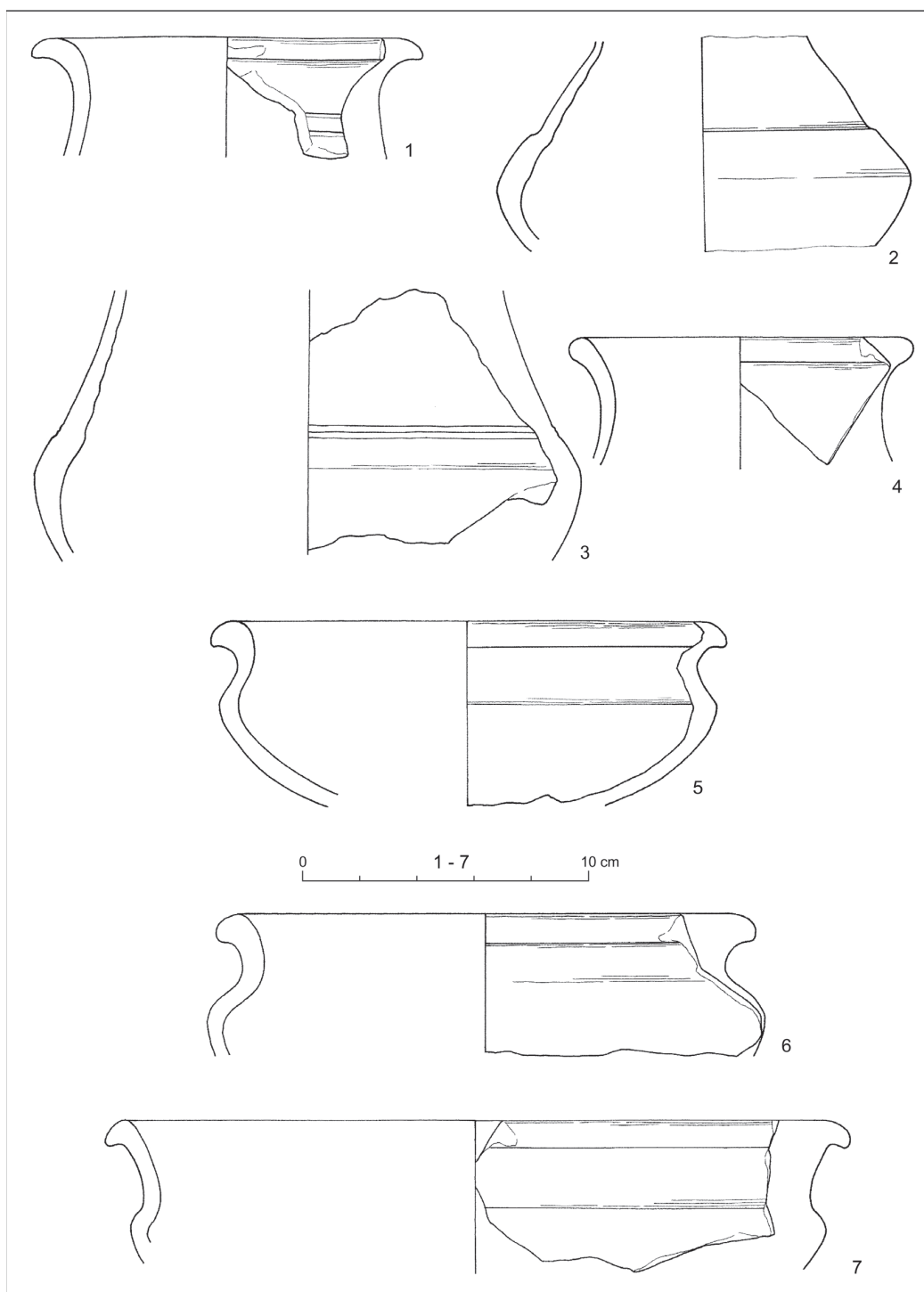
Obr. 3. Tesárske Mlyňany, a- pôdorys objektu 27, b- rezy objektom 27.
 Abb. 3: Tesárske Mlyňany, a- Grundriss des Objektes 27, b- Schnitte durch das Objekt 27.

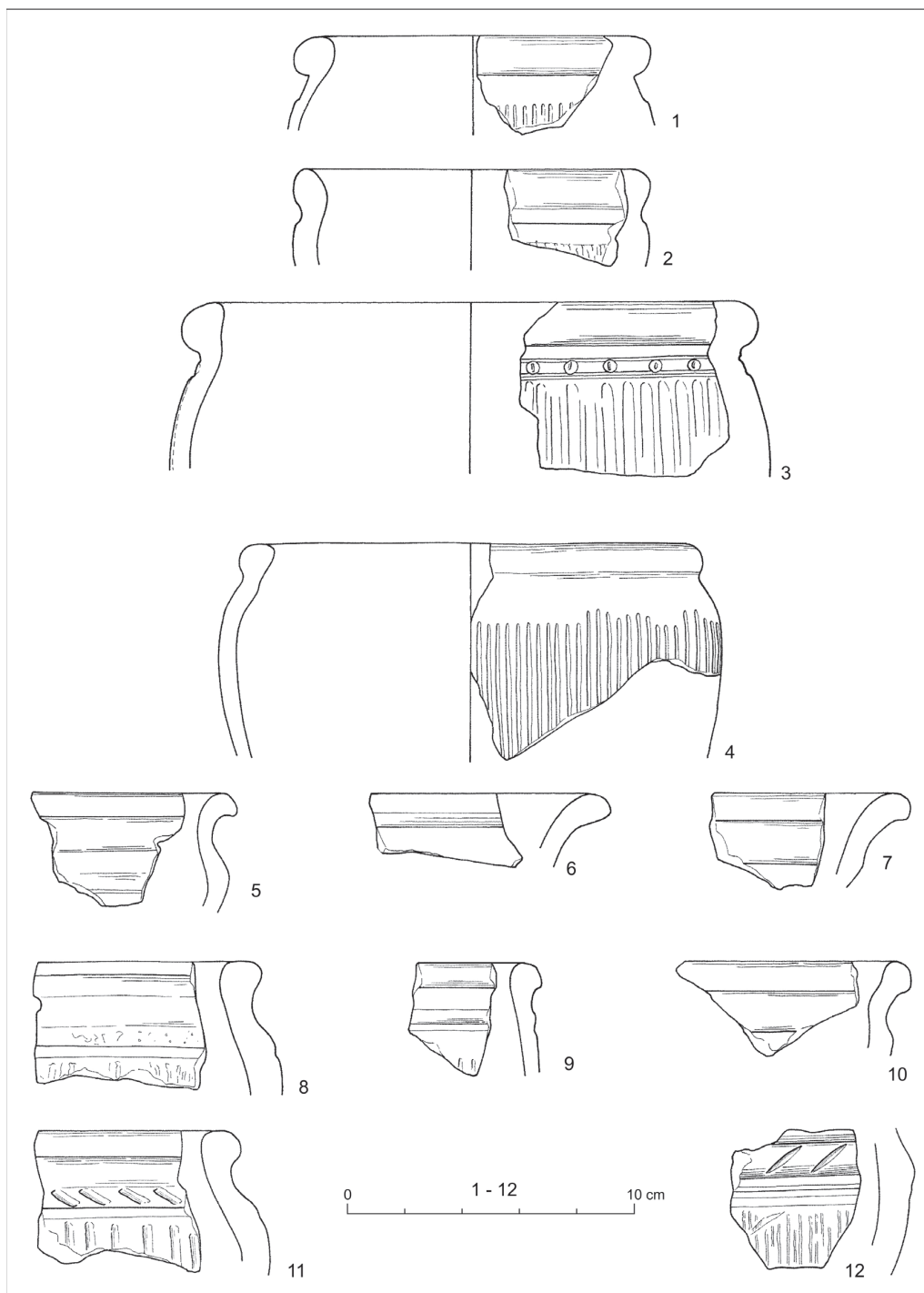
Tab. 1. Tesárske Mlyňany, výber nálezov z objektu 13.
 Taf. 1: Tesárske Mlyňany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 13.

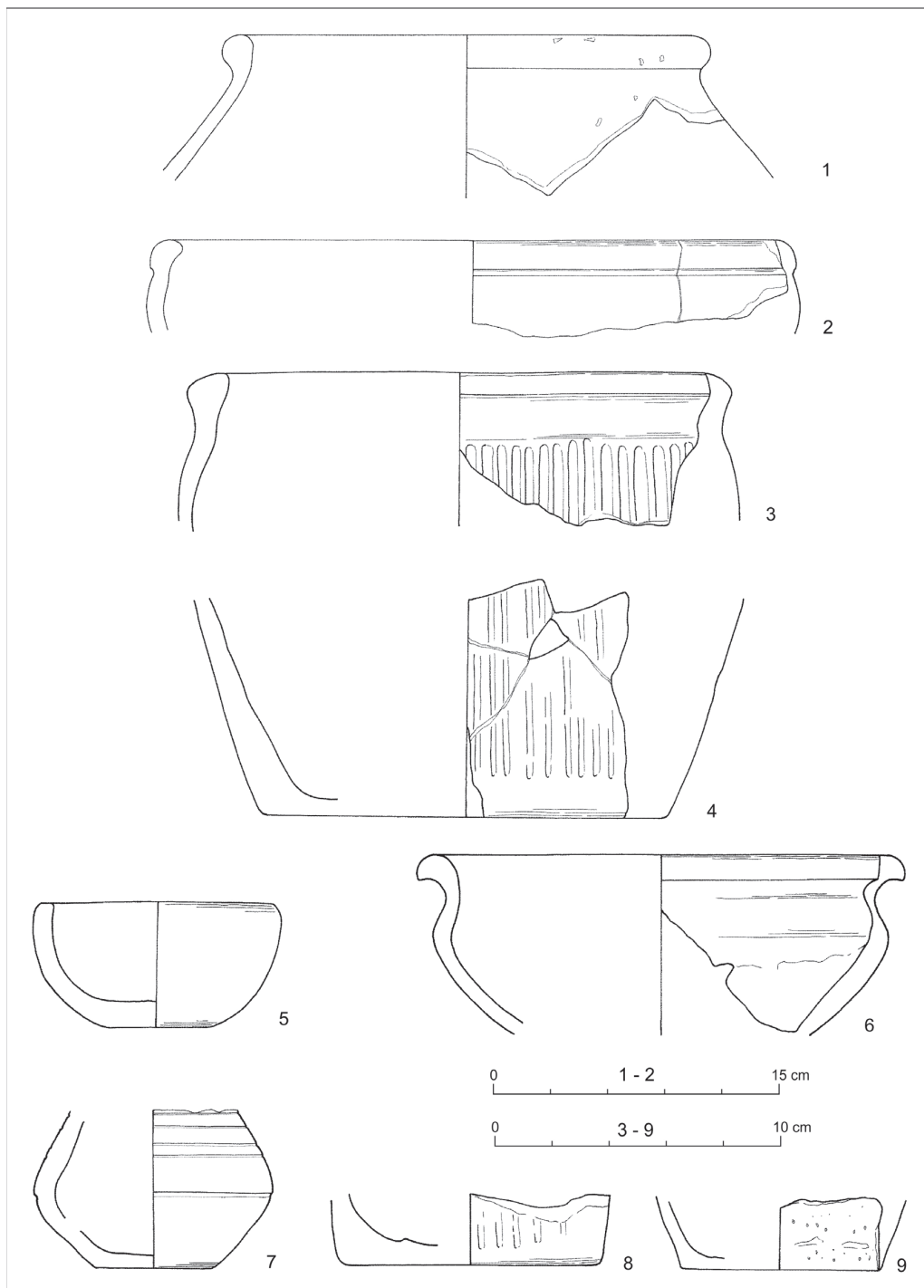
Tab. 2. Tesárske Mlyňany, výber nálezov z objektu 27.
 Taf. 2: Tesárske Mlyňany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 27.

Tab. 3. Tesárske Mlyňany, výber nálezov z objektu 27.
 Taf. 3: Tesárske Mlyňany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 27.

Tab. 4. Tesárske Mlyňany, výber nálezov z objektu 27.
 Taf. 4: Tesárske Mlyňany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 27.

Tab. 5. Tesárske Mlyňany, výber nálezov z objektu 27.
 Taf. 5: Tesárske Mlyňany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 27.

Čierne Kľačany, okres Zlaté Moravce, poloha Pri mlyne (obr. 1: 2)

Archeologický výskum sa uskutočnil na ploche, ktorá nebola v minulosti zastavaná a slúži pre poľnohospodárske účely. Nachádza sa južne od obce Čierne Kľačany pri asfaltovej ceste k vodárenskej čerpacej stanici. Hranice skúmanej plochy boli vymedzené na severe záhradami, na západe asfaltovou cestou, na juhu bažinou a potokom Bočovka. Záujmová plocha sa nachádzala na južnom okraji obce Čierne Kľačany, k. ú. Čierne Kľačany, na polohe Pri mlyne. Celé polykulturné sídlisko leží na miernom svahu skloneného na JZ, na miernej ostrohe, v nadmorskej výške 195-199 m. Archeologický výskum, I. etapa, sa na stavbe uskutočnil na jeseň 2008, kedy bol preskúmaný aj objekt 25 s predbežným datovaním do doby laténskej. Keďže sa na záujmovej ploche v priebehu archeologického prieskumu v roku 2008 zachytili doklady osídlenia, resp. antropogénnej činnosti, bol potrebný terénny archeologický výskum formou plošného odkryvu. Samotný priestor preskúmanej plochy bol situovaný v severozápadnej časti Pohronskej pahorkatiny pri juhovýchodnom okraji obce Čierne Kľačany. Plocha sa využívala pre poľnohospodárske účely. Terén je v tejto časti mierne sklonený na západ k miestnym dvom potokom Širočina (obteká lokalitu zo západu) a Bočovka (obteká lokalitu z juhu). Plocha sídliska leží tesne nad bažinou, obkolesenou z dvoch strán potokmi, bez výraznejšieho prevýšenia alebo terénnej depresie. Lokalita sa nachádza na ľavostrannej terase potoka Širočina. Povrch tvorí hnedozem, ktorá leží na sprašových až sprašovo hlinitých vrstvách. Pod nimi sa nachádzajú terciérne íly s vložkami pieskov a štrkov, ako aj andezitov a ich pyroklastýk.

Objekt 25

Objekt štvorcového pôdorysu so zaoblenými rohmi, steny šikmé, dno rovné. V objekte bola zistená štvorcová depresia cca 12 cm hlboká. Rozmery: dĺžka 3,34 m, šírka 3,44 m, hĺbka 0,3 – 0,38 m. V objekte boli rozpoznané vrstvy s tmavou čiernou hlinou; s prímiesou mazanice a rastlinných zvyškov a žltá hnedá hlina. Podložie bolo v hĺbke 0,16 až 0,26 m. Podlahu tvorila tvrdá udupaná hlina. Vo vrstve 1 sa našli zvyšky zvieracích kostí, fragmenty bronzových predmetov, železné predmety, sklenený korálik. V rohoch objektu sa našla kolová jama. Objekt bol preskúmaný po štvrtinách s ponechanými kontrolnými blokmi, ktoré boli po dokumentácii rozobrané.

V rámci preskúmaného objektu je evidovaný početný črepový materiál, drobné predmety, mazanica a osteologický materiál. Možno aj z dôvodu, že ide o veľmi plytký objekt, nie sú situácie jasné. Došlo tu k niekoľkým narušeniam. Najpočetnejšie sú zastúpené nálezy z neolitu, tak keramika, ako aj štiepaná industria. Časť materiálu je možno datovať všeobecne do praveku (asi doba bronzová). Na dne sa však našla aj časť vázovitej nádoby s výzdobou na rozhraní tela a hrdla v podobe vlnovky (Tab. 6: 2) a sklený trojrebrový krúžok (prstienok) s vnútorným priemerom 2,5 cm (Tab. 6: 1), ktoré jednoznačne patria do doby laténskej. Tento sklený fragment kruhového šperku nesie stopy po ohni, čo mohlo prispieť k deformácii zlomku a preto je jeho priemer neistý. Zo zásypu je aj ďalší nevýrazný črepový materiál, ktorý možno datovať do doby laténskej. (obr. 4)

Obr. 4. Čierne Kľačany, pôdorys objektu 25.
Abb. 4: Čierne Kľačany, Grundriss des Objektes 25.

Objekt 69

Jama obdĺžnikovitého pôdorysu so zaoblenými rohmi. Hĺbka 0,6 m, dĺžka 5,45 m, šírka 3,2 m. Vo východnej časti sa nachádzal vstupný priestor, zachytený 15 – 20 cm zníženou časťou. Steny boli šikmé, dno ploché. Zlom stena/dno bol pozvoľný. Mladšie nálezy, ako LT B2/C1 nie sú zastúpené. Pliešok, nity, kovania – bronzu a železo (Tab. 9: 1-10). Hlinené prasleny (Tab. 9: 15 -16), koliesko zhotovené z črepu dna nádoby (Tab. 9: 20) Dva zlomky sklenených náramkov (Tab. 9: 11, 17). Z nádob sú tu opäť misy s esovitou profiláciou a von vyhnutým okrajom (Tab. 9: 22), misy s dovnútra vtiahnutým okrajom (Tab. 9: 23, 10: 2). Sú zastúpené aj situly (Tab. 9: 13, 14, 18, 21, Tab. 10: 4,5, 6). K jemnejším tvarom patria vázy (Tab. 9: 19, 10: 1, 5). Ďalším, skôr ojedinelým tvarom je pohár (Tab. 9: 12).

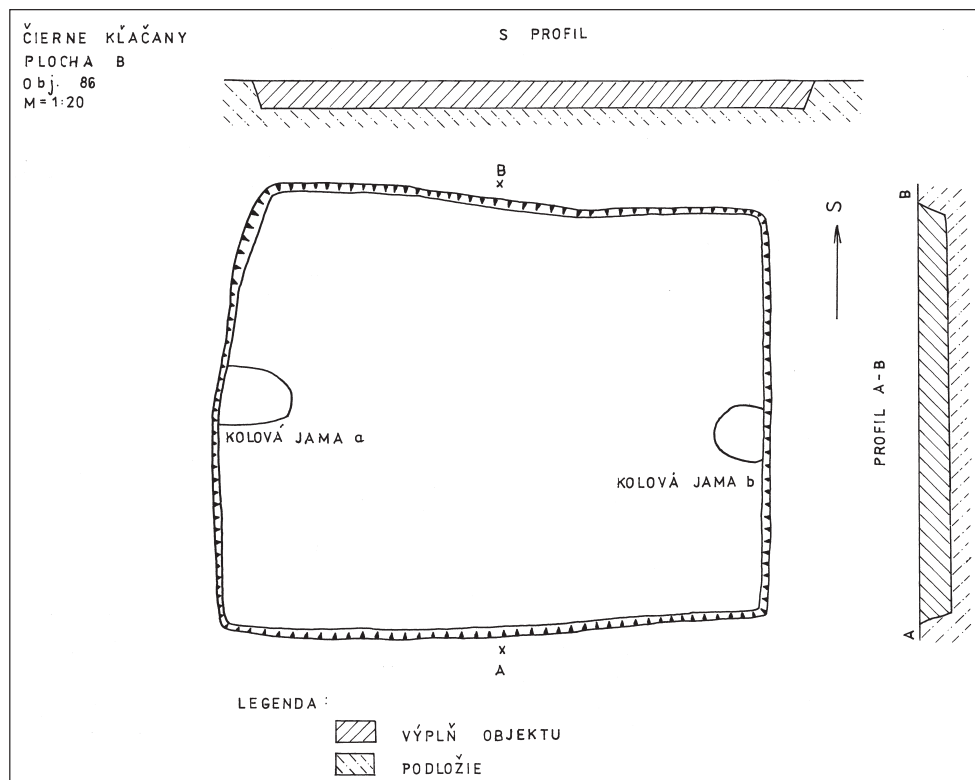
Objekt 86

Jama obdĺžnikovitého pôdorysu so zaoblenými rohmi. Hĺbka 0,2 m, dĺžka 4,12 m, šírka 3,16 m. Steny sú šikmé, dno ploché. Zlom stena/dno je ostrý. Výplň: tmavo čierna hlina, fragmenty mazanice a uhlíkov. V strede Z a V steny boli objavené 2 kolové jamy. Z výberu nálezov sú to fragmenty keramických nádob, jeden hlinený praslen (Tab. 8: 12), zlomky železných predmetov (Tab. 8: 1-10). V keramike je v ruke zhotovená nádoba súdkovitého tvaru so štyrmi malými výčnelkami, medzi ktorými sú umiestnené vpichy (Tab. 6: 6). Z ďalších tvarov sú to situle (Tab. 6: 3, Tab. 7: 1, 6), fľaše (Tab. 7: 2, 3), súdkovité tvary nádob (Tab. 7: 4, 5), misy (Tab. 7: 7, 8) ako aj dná (Tab. 6: 4-6). Zo zasypania objektu je zaujímavý zlomok grafitovej nádoby (Tab. 6: 8ab). Zámerne jeho dokumentáciu uvádzame v kresbe ako aj fotograficky, kde je veľmi dobre viditeľná priehlbinka pravidelného tvaru na vnútornej časti tohto grafitového črepu. Pod priehlbinkou je železný nit. Vo vnútri jamky sa našli stopy po kove. Na základe spektrálnej analýzy uskutočnenej v Archeologickom ústave SAV v Nitre má najväčšie zastúpenie meď, striebro a železo (tabula 1, obr. 5).

Čierne Kľáčany 372
Prvok %
Cu – 28,61 / Ag – 28,593 / Fe – 25,105 / Pb – 7,615 / Mn – 3,77 / Ti – 2,46 / Ir – 0,901 / Sn – 0,685 / Au – 0,468 / Rh – 0,408 / Cd – 0,347 / Pd – 0,331 / Zn – 0,312 / In – 0,147 / Ru – 0,053 / Nb – 0,049 / Mo – 0,06
Typ prístroja: NITON XL3t - 91027 / Spracovala: Mgr. Nikoleta Salátová / Dátum: 25.11.2014

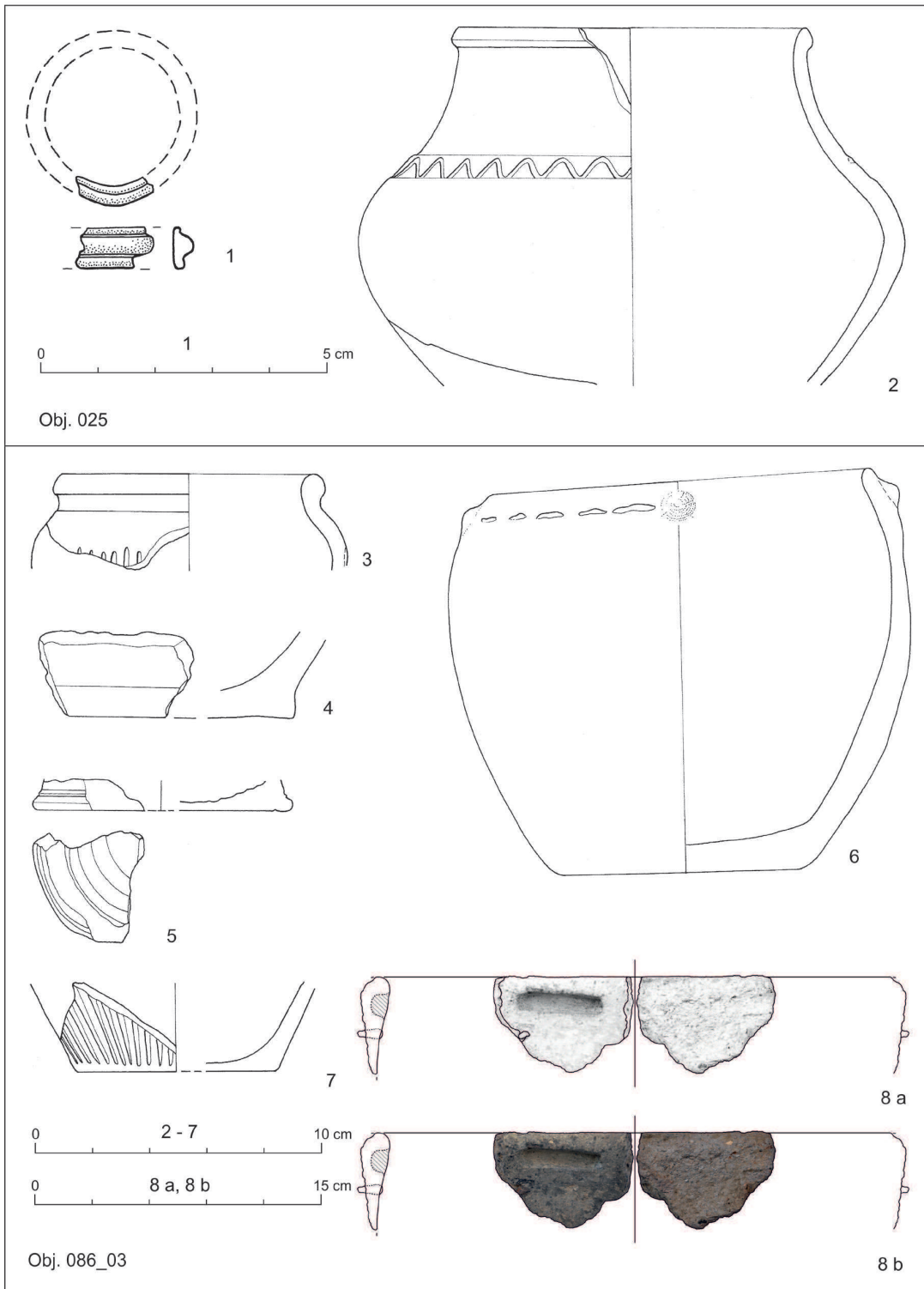
Tabela 1: Výsledky spektrálnej analýzy.

Tabelle 1: Metallographische Analyse.

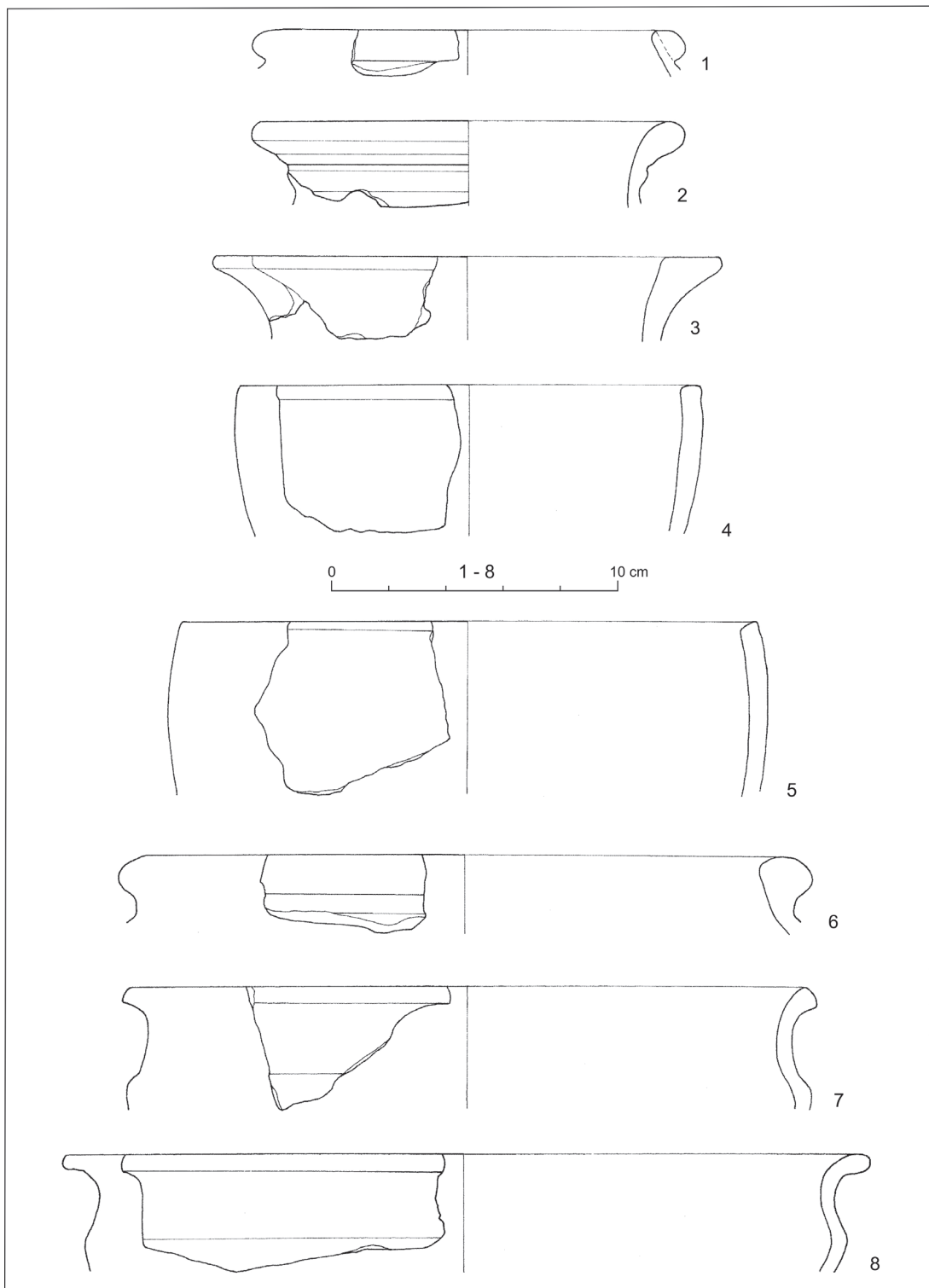

Obr. 5. Čierne Kľáčany, pôdorys objektu 86.

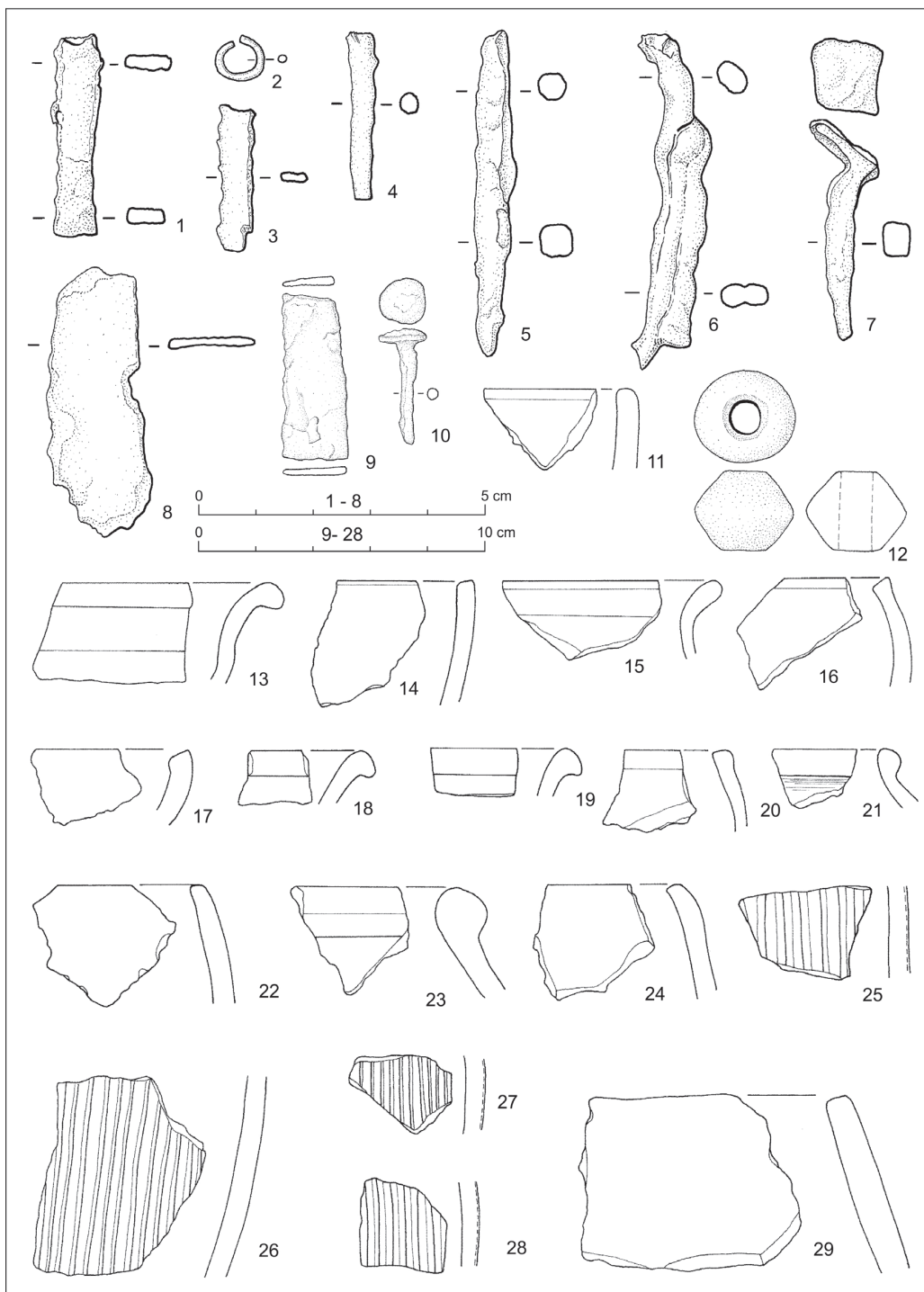
Abb. 5: Čierne Kľáčany, Grundriss des Objektes 86.

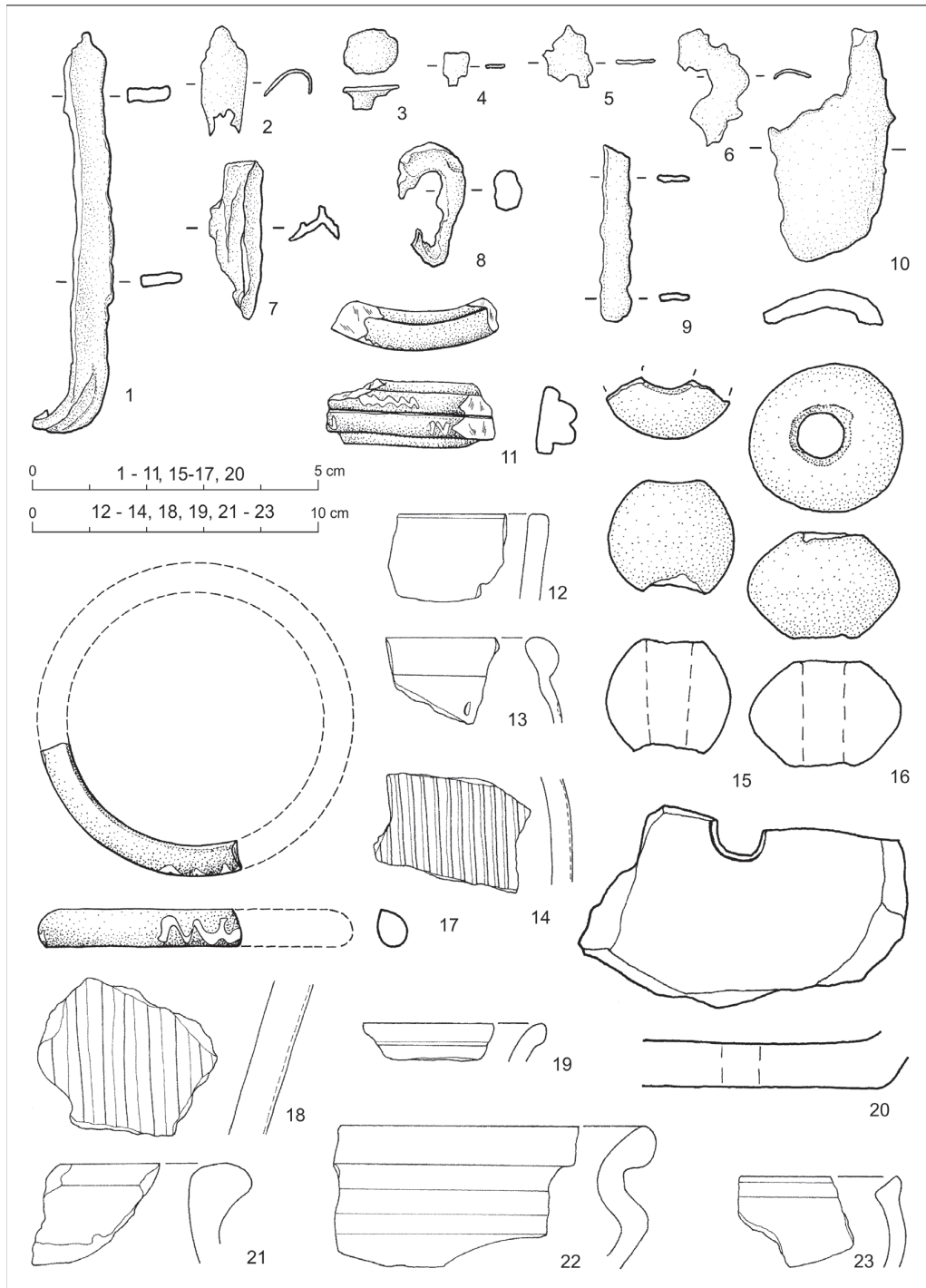
Tab. 6. Čierne Kľačany, výber nálezov z objektu 25 a objektu 83.
 Taf. 6: Čierne Kľačany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 25 und Objekt 83.

Tab.7. Čierne Kľačany, výber nálezov z objektu 86.
 Taf. 7: Čierne Kľačany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 86.

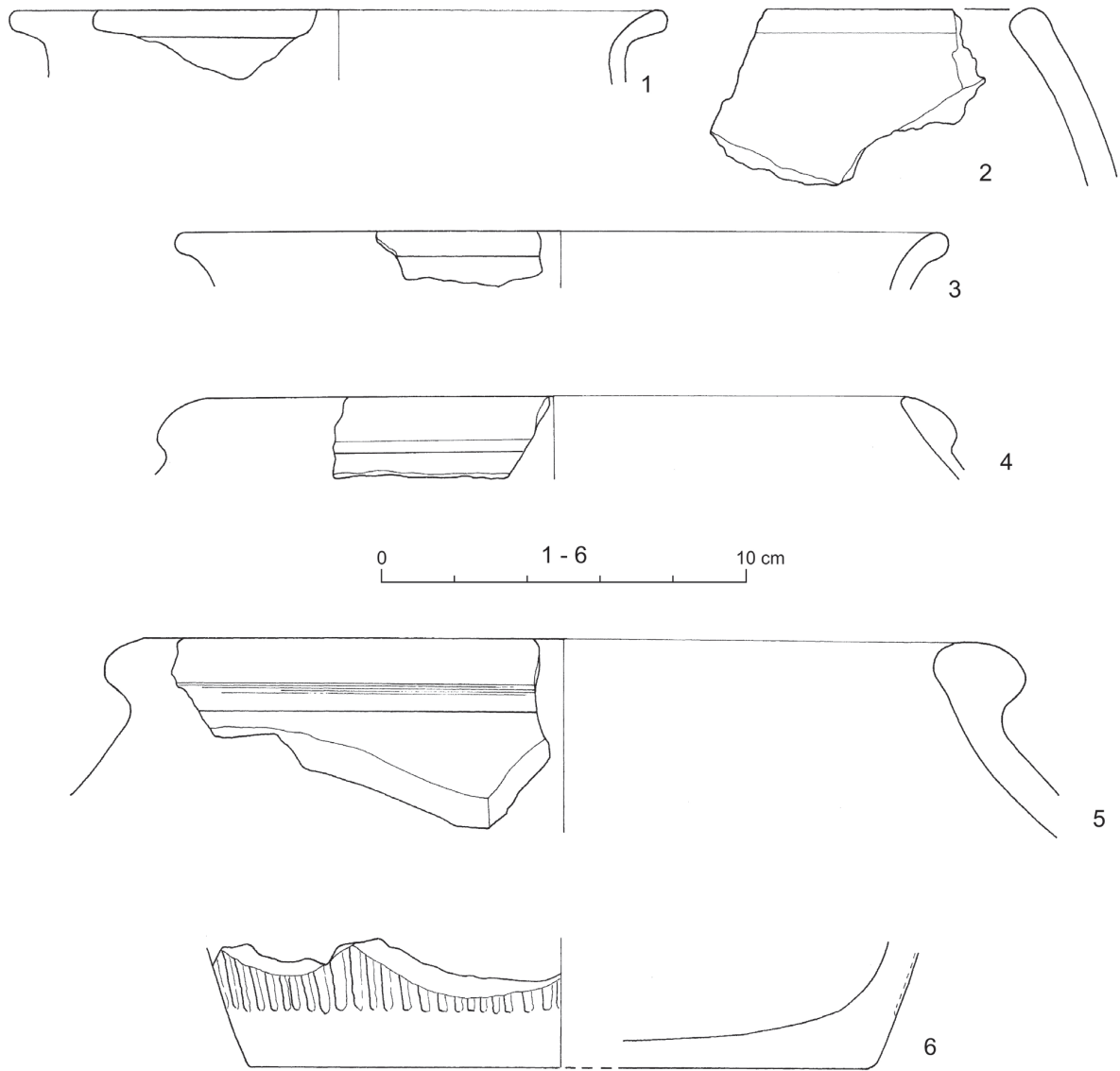

Tab. 8. Čierne Kľačany, výber nálezov z objektu 86.
 Taf. 8: Čierne Kľačany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 86.

Tab. 9. Čierne Kľačany, výber nálezov z objektu 69.

Taf. 9: Čierne Kľačany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 69.

Tab. 10. Čierne Kľačany, výber nálezov z objektu 69.
 Taf. 10: Čierne Kľačany, Auswahl der Funde aus dem Objekt 69.

Vyhodnotenie nálezov zo sídlisk

Ako už vyplýva zo samotného opisu jednotlivých nálezových situácií, ide o torzá sídlisk, ktoré však dopĺňajú mozaiku osídlenia tejto časti Požitavia. Pri hodnotení objektov (aj napriek precíznej práci v teréne) je niekedy problematické určiť príslušnosť do doby laténskej. Ide o polykulturné lokality, objekty sú veľmi plytké a v zásype sa nachádza rôzne datovaný materiál. Pôdorysy objektov nepresahujú bežný štandard, ktorý je na území juhozápadného Slovenska potvrdený rozlohou, ktorá sa pohybuje v rozpätí od 8 do 23,2 m². V porovnaní

s priemernou plochou pôdorysov u sledovaných 87 vybraných chát z územia juhozápadného Slovenska, ktoré obsahovali kompletne metrické údaje, je táto hodnota 13,98 m². Napriek nepravidelnosti pôdorysov chaty typovo oscilujú medzi takmer štvorcovými a výrazne

pretiahnutými. Najvýraznejšie je zastúpený obdĺžnikový, ktorý patrí k základnému typu A (*Meduna 1980*) s kolmi umiestnenými na stredovej osi v strede kratších strán. Strecha je sedlová, rôzneho vzhľadu, a to v závislosti od vnútornej a obvodovej konštrukcie zrubového obydľia, prípadne kombinovaného s výpletom a mazanicou. Chaty sú orientované v smere Z-V. Prevládajúca orientácia objektov Z-V je v súlade s klimatickými danosťami polohy, hlavne so severozápadným prúdením vetra, ale aj so samotnou konfiguráciou terénu. Pri vyhodnotení vzhľadu príbytkov by iste pomohli analýzy mazanice (hlavne v prípade objektu 27 z Tesárskeho Mlyňana, kde sa našla rozsiahla deštrukcia mazanice, pravdepodobne zo spadnutej steny stavby). Podľa nálezov predpokladáme, že išlo o roľnícky zamerané obyvateľstvo aj napriek tomu, že archeobotanické analýzy zatiaľ k dispozícii nie sú.

Keramika a iné nálezy

Najpočetnejšie je zastúpená keramika. Ide o bežnú kuchynskú zostavu nádob, ktorú možno časovo ohraničiť LT B2 až C1. K tomuto ohraničeniu vo veľkej miere prispeli i drobné predmety z oboch lokalít. Charakteristika jednotlivých typov nádob je uvedená pri popise nálezov z objektov. Aj z toho dôvodu sa zameriame iba na tie tvary, ktoré majú z hľadiska chronologického i priestorového väčšiu vypovedaciu schopnosť.

Z Tesárskeho Mlyňana sú to situly s výzdobou v podhrdlí (Tab. 4: 3, 11, 12). Takto zdobené situly sú časovo datované do obdobia existencie plochých pohrebísk, teda do LT B – LT C1. Je možné sledovať ich na základe viacerých kritérií. Podrobne sa im venuje L. Poulková (*Poulková 2011*), ktorá zozbierala aj nálezy z územia Slovenska. Umiestnenie rovnobežných, prípadne rôzne kladených sekov, vpichov, kolkov do obvodovej lišty patrí k najčastejším výzdobným motívom použitým na situliach. Niekedy je táto lišta, či plasticky zvýraznená plocha, ohraničená po oboch stranách vhlbenými líniami. Nie je to však pravidlo. Spôsob, ako bol tento výzdobný motív zhotovený je rôzny. Niektoré záseky boli vyhotovené iba jednoduchým jemným vtlačení hrany plochého rovného nástroja. Vpich či kolok, zásek je veľmi plytký a v podstate zhodný. Býva orientovaný vľavo, alebo v pravo, prípadne zvislo. Najväčší počet takto zdobených fragmentov zo sitúl je z Nitry-Šindolky (*Březinová 2000*). Zastúpené sú však aj v Nitre-Chrenovej II, Nitre-Chrenove III a v polohe Mikov dvor (*Březinová v 2014*). Misa s vhladzovanou vlnkou na vnútornej časti nádoby (Tab. 1: 5) skôr už naznačuje o niečo mladšie datovanie, určite celý stupeň LT C. Vyskytuje sa bežne na lokalitách ako Nitra-Šindolka, Výčapy-Opatovce a ďalších. Dobrou pomôckou k datovaniu sídliska je aj nález zlomku spropelitového náramku, ktorý je z objektu 27 (Tab. 2: 1). Spropelitový šperk je bežne súčasťou výbavy zomrelého. Pohrebiská s výskytom týchto ozdôb sú datované do LT B2. Všeobecne sa predpokladá, že v prípade nálezov spropelitových kruhov z územia Slovenska ide o importy z Čiech (*Bujna 2005*, 119). N. Venclová do petrografickej a palynologickej analýzy zahrnila len tri kruhy z Mane a Palárikova (*Venclová 2001*, 71, 85), pričom ich surovina bola identifikovaná ako spropelit (švartna) z Kounova, ležiaceho západne od Prahy. Analyzované boli aj zlomky spropelitu z Nitry-Šindolky, kde tiež šlo o surovinu z tejto Kounovskej panvy, ale v jednom prípade ide o surovinu s odlišným miestom pôvodu. Autor uvádza nálezisko v okrese Lučenec v obci Lipová, prípadne o oblasť Salgotariánu v Maďarsku (*Sitár 2000*). K ďalším predmetom svedčiacim o remeselnej zručnosti Kelto v Tesárskeho Mlyňanoch patrí zlomok téglíka na odlievanie farebných kovov (Tab. 2: 10). Posledne sa súborne touto technickou keramikou zaoberal K. Pieta (*Pieta 2008*, 156). Poznáme ich skoro na všetkých sídliskách doby laténskej. Na Morave sa im venoval M. Čížmář (*Čížmář 2002*, 243-266).

Keramika v Čiernych Kľačanoch je torzovitejšia, ale aj tak sa dá vyhodnotiť jej datovanie do LT B2 a LT C1. K predmetom, ktoré toto tvrdenie jednoznačne potvrdzujú patria zlomky sklenených náramkov. Z objektu 24 (Tab. 6: 1) je to typ 6b. Ďalšie dva zlomky sú z objektu 69 (Tab. 9: 11 a 17). Ide o typ 7 a typ 3. Zlomky náramkov sú z modrého skla. Výzdoba v tvare vlnice je na náramku typu 7 (Tab. 9: 11) a na fragmente náramku typu 3 (Tab. 9: 17). Sklené náramky sa najčastejšie vyskytujú v období LT C, hlavne v LTC1. Podrobne sa výskytu náramkov skupiny Haevernick 2 a 3 z územia Slovenska venuje kolektívna štúdia (*Březinová/Venclová/Fráňa/Fikerle 2013*), ktorej základom je významný fond latenských sklenených náramkov z juhozápadného Slovenska, ktorý bol detailne spracovaný a vybrané vzorky boli aj chemicky analyzované. Ide predovšetkým o tmavo modré nečlenené náramky, ktoré patria k typu Haevernick 2 a 3. Do tejto sledovanej skupiny bol zaradený i fragment z objektu 69 (Tab. 9: 17). Vo všeobecnosti tieto náramky boli datované až do LTD, aj napriek tomu, že už v roku 1982 zaradil H. Polenz (*Polenz 1982*, 84-85, 130-131, Tab. 2, Tab. 6 aj) hrob 64/1972 s mincou z Palárikova, ktorý obsahoval v inventári aj dva modré sklené náramky skupiny 3 na rozhranie LTC1 a C2. Postupne, s publikovaním hlavne väčších súborov, sa ukázalo, že v prípade modrých náramkov sa dajú definovať nové podskupiny a to na základe výzdoby v tvare osmičkovitej slučky, prípadne rôznych vlníc. Tieto sú rozšírené predovšetkým v strednom Podunajsku, a to na juhozápadnom Slovensku, v Dolnom Rakúsku a Morave. Predpokladáme, že už v LTC1 (najneskôr v LTC2) boli vyrábané práve v tejto časti keltskej Európy. Opierame sa predovšetkým o celkový archeologický kontext nálezu, ale aj o vizuálne vlastnosti skla, jeho farebný odtieň a výzdobné prvky.

Významný záver je ten, že modré nečlenené náramky skupiny 3b/1 so slučkovitou výzdobou boli vyrábané zrejme už v LT C1a, najneskôr v LTC1b. Náramky skupiny 3b/2 s vlnicou sa objavujú najneskôr v LTC1b a skupina 3a (nezdobené náramky) najneskôr v LTC2 (prinajmenšom to platí pre stredné Podunajsko).

Záver

Dve prezentované sídliská dopĺňajú naše poznanie o osídlení na Hornom Požitaví v dobe laténskej. Na základe rozboru nálezov ich možno časovo ohraničiť obdobím LT B2 až LTC. Zachytené boli iba torzá sídlisk, čo nám neumožňuje vyjadriť sa k ich celkovej štruktúre. Predpokladáme, že tu mohlo byť viac objektov. Pravdepodobne šlo o menšie zoskupenia, tak ako sa to zdá aj z plánu rozmiestnenia laténskych objektov (obr. 2) v Tesárskych Mlyňanoch, ktoré mohli vytvárať samostatne fungujúce dvorce, kde bol objekt obytný, výrobný i hospodárske. Z dobre datovateľných predmetov je to zlomok spropelitového náramku, tri sklené zlomky náramkov, ktoré umožňujú obe sídliská datovať do rozhrania stupňov LTB2 až LTC. O zručnosti tu žijúcich obyvateľov vypovedajú nálezy taviaceho téglika a formy na odlievanie pravdepodobne farebných kovov.

LITERATÚRA

- Bielich/Ruttkey 2008* – M. Bielich/M. Ruttkey: Záchraný archeologický výskum v Tesárskych Mlyňanoch. In AVANS 2006/2008, 43-44
- Březinová 2014* – G. Březinová: Grafitové situly s výzdobou v podhrdlí z laténskyh sídlisk v Nitre. In Moravské křižovatky: Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Jana Čížmářová, Natalie Venclová, Gertrúda Březinová (eds.). Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, 293-305.
- Březinová 1999a* – G. Březinová: Sídlisko z doby laténskej v Nitre-Šindolke a jeho postavenie v rámci regiónu stredného Ponitria. Slov. Arch. 47-2, 1999, 61-74.
- Březinová 1999b* – G. Březinová: Sídlisko z doby laténskej v Bajči-Vlkanove. In Štud. Zvesti AÚ SAV 33, 1999, 197-213.
- Březinová 2000* – G. Březinová: Nitra – Šindolka, Siedlung aus der Laténzeit. Katalog. Arch. Slovaca Monogr. 8. Bratislava – Nitra 2000.
- Březinová 2006* – G. Březinová: Laténske sídlisko vo Výčapoch-Opatovciach. Pravěk NŘ 16, 2006, 309-324.
- Březinová 2006* – G. Březinová: Sídliská a sídliskové nálezy z laténskej doby na juhozápadnom Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 40, 2006, 9-50.
- Březinová 2009* – G. Březinová: Neskoroláténske osídlenie Nitry. In Archeologia Barbarzyńców 2008: powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim: Materiały z IV Protohistorycznej Konferencji Sanok, 13-17 października 2008. Editor Maciej Karwowski, Eduard Droberjar. Rzeszów: Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2009, 55-70.
- Březinová/Venclová/Fráňa/Fikrle 2013* – G. Březinová/N. Venclová/J. Fráňa/M. Fikrle: Early Blue Glass Bracelets in the Middle Danube Region. Slov. Arch. 61-1, 107-142.
- Bujna 2005* – J. Bujna: Kruhový šperk z laténskyh ženských hrobov na Slovensku. Nitra 2005.
- Bujna 2012* – J. Bujna: Pohreby ženskej elity zo stupňa LT B1 (Burials of women-elite from the stage LT B1). In: Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu (G. Březinová/V. Varsík, ed.). Nitra 2012, 95-108.
- Čížmář 2002* – M. Čížmář: Nálezy tyglíků na laténskyh nížinných sídlíštích na Moravě. Pravěk NŘ 12, 243-255.
- Haruštiak 2009* – J. Haruštiak: Vývoj pohrebného rítu na keltskýh pohrebiskách z územia Slovenska. Slov. Arch. 57-1, 2009, 117-168.
- Kujovský 1981* – R. Kujovský: Lužické pohrebisko v Zlatých Moravciach. In AVANS 1980/1981, 150-151.
- (Kujovský 1985* – R. Kujovský: Záchraný výskum v Tekovskom Hrádku. AVANS 1984/1985, 139.
- Meduna 1980* – J. Meduna: Die laténezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha 1980.
- Paulík 1976* – J. Paulík: Die keltische Burgwall Pohanská in Plavecké Podhradie. Bratislava 1976.
- Pažinová 2007* – N. Pažinová: Forschungsstand der Laténezeitlichen Besiedlung der Komarner Mikroregion in dem südlichen Teil der Donauebene. In: Studia Historica Nitriensia 13. Nitra 2007, 93-116.
- Pieta 2008* – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Nitra 2008.
- Polenz 1982* – H. Polenz: Münzen in laténezeitlichen Gräbern Mitteleuropas aus der Zeit zwischen 300 und 50 vor Christi Geburt. Bayer. Vorgeschbl. 47, 1982, 27-222.
- Poulová 2011* – L. Poulová: Situly s pásem kolkované výzdoby na podhrdlí z obdobia plochých keltskýh pohrebišť na Prostějovsku. Nepublikovaná magisterská diplomová práca uložená v knižnici Ústavu archeológie a muzeológie FF MU Brno.
- Ruttkey 1986* – M. Ruttkey. Záchraný výskum v Slažanoch. AVANS 1984/1986, 212.
- M. Ruttkey 1987* – M. Ruttkey: Sľažany. AVANS 1986/1987, 95.
- Ruttkey 2008* – M. Ruttkey: Tesárske Mlyňany, Nálezová správa AÚ SAV č. 16542/08
- Ruttkey a kol 2013* – M. Ruttkey/M. Bielich/R. Malček/A. Nemergutt/J. Ruttkeyová/B. Zajacová: Záchraný archeologický výskum na trase výstavby rýchlostnej cesty R1 v úseku Nitra-Západ-Selenc. AVANS 2009/2013, s. 208-218.
- Ruttkey/Cheben 2013* – M. Ruttkey/M. Cheben: Polykultúrne sídlisko z Čiernych Kľačian. In AVANS 2009/2013, 178-180.
- Sitár 2000* – V. Sitár: Mikroskopische Analyse der schwarzen Spropelitarmringe. Nitra-Šindolka. In: G. Březinová, Nitra-Šindolka. Siedlung aus der Laténezeit: 343.
- Točík 1978* – A. Točík: Prieskum archeologických lokalít v Bajči, AVANS 1977/1978, 237-246.
- Venclová 2001* – N. Venclová: Výroba a sídla v dobe laténskej. Projekt Loděnice. Praha

PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 94901 Nitra
gertruda.brezinova@savba.sk

Mgr. Michal Cheben.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 94901 Nitra
michal.cheben@savba.sk

Doc.PhDr. Matej Ruttkay, CSc.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 94901 Nitra
matej.ruttkay@savba.sk

Mgr. Marek Vojteček, PhD.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 94901 Nitra
marek.vojtecek@savba.sk

ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE – ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA

GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK

Eine umfangreiche Bautätigkeit, verbunden mit dem Bau der Schnellstraße R1 zwischen Nitra und Banská Bystrica, hat mit einer archäologischen Untersuchung und darauffolgender Rettungsausgrabung verbundene Aktivitäten hervorgerufen. Der Abschnitt hatte eine Gesamtlänge von 52 km, durchkreuzte eine Menge von bekannten Lokalitäten und weitere neue wurden entdeckt. Zu diesen können auch Teile von zwei Siedlungen aus der LaTène-Zeit in Tesárske Mlyňany (Ruttkay a Kol. 2013, 221) und in Čierne Kľačany (Ruttkay/Cheben 2013, 238) eingereiht werden. Es handelt sich um Torsos von Siedlungen, die jedoch ein Mosaik der Besiedlung dieses Teils der Flusslandschaft von Žitava ergänzen. Die Grundrisse der Objekte überschreiten nicht den üblichen Standard, der auf dem Gebiet der südwestlichen Slowakei durch das Ausmaß, das sich in der Spanne von 8 bis 23,2 m² bewegt, bestätigt ist. Im Vergleich mit der durchschnittlichen Fläche der Grundrisse bei verfolgten 87 ausgewählten Hütten aus dem Gebiet der südwestlichen Slowakei, die die kompletten metrischen Angaben beinhalteten, ist dieser Wert 13,98 m². Die Hütten sind in der Richtung West-Ost orientiert. Bei der Auswertung des Aussehens der Wohnstätten würden sicherlich die Analysen des Bewurfes (vor allem im Fall des Objektes 27 aus Tesárske Mlyňany, wo eine umfangreiche Destruktion des Bewurfes, wahrscheinlich aus gestürzter Wand des Baus, gefunden wurde) hilfreich sein. Am zahlreichsten ist die Keramik vertreten. Es handelt sich um übliche Küchengeräte der Gefäße, die man zeitlich LT B2 bis C1 begrenzen kann. Zu dieser Begrenzung haben in großem Maß auch kleine Gegenstände aus beiden Lokalitäten beigetragen. Die Charakteristik der einzelnen Typen der Gefäße ist bei der Beschreibung der Funde aus den Objekten angeführt. Auch aus diesem Grund werden wir uns nur an die Formen orientieren, die aus dem chronologischen und räumlichen Gesichtspunkt eine größere Aussagefähigkeit haben.

Aus Tesárske Mlyňany sind es Situla mit einer Verzierung am Unterhals (Taf. 4: 3, 11, 12). So verzierte Situla sind zeitlich in die Periode der Existenz der flachen Gräberfelder, also in LT B – LT C1, datiert. Eine Schüssel mit eingeglätteter Wellenlinie im inneren Teil des Gefäßes (Taf. 1: 5) deutet eher an eine um etwas jüngere Datierung, sicher die ganze Stufe LT C, an. Sie kommt geläufig auf den Lokalitäten wie Nitra-Šindolka, Výčapy-Opatovce und weiteren vor. Ein gutes Hilfsmittel zur Datierung der Siedlung ist auch der Fund eines Bruchstückes eines Sapropelit-Armbandes, der aus dem Objekt 27 (Taf. 2: 1) stammt. Der Sapropelit-Schmuck ist gewöhnlicher Bestandteil der Ausstattung des Verstorbenen. Die Gräberfelder mit Vorkommen solcher Verzierung sind in LT B2 datiert. Allgemein wird vorausgesetzt, dass es sich im Fall der Funde der Sapropelit-Ringe aus dem Gebiet der Slowakei um Importe aus Böhmen handelt (Bujna 2005, 119). N. Venclová hat in die petrographische und palynologische Analyse nur drei Ringe aus Maňa und Palárikovo (Venclová 2001, 71, 85) eingeschlossen, wobei ihr Rohstoff als Sapropelit (Schwarte) aus Kounov, liegend westlich von Prag, identifiziert wurde. Analysiert wurden auch Bruchstücke eines Sapropelites aus Nitra-Šindolka, wo es sich auch um Rohstoff aus diesem Kounov-Becken handelte, jedoch in einem Fall geht es um Rohstoff mit unterschiedlicher Stelle des Ursprunges. Der Autor erwähnt eine Fundstelle im Bezirk Lučenec in der Ortschaft Lipová, bzw. das Gebiet Salgotarián in Ungarn (Sitár 2000). Zu weiteren Gegenständen, die über handwerklicher Geschicklichkeit der Kelten in Tesárske Mlyňany zeugen, gehört ein Bruchstück eines Tiegelchens zum Abgießen von Farbmatalen (Taf. 2: 10). Unlängst hat sich mit dieser technischen Keramik K. Pieta (2008, 156) beschäftigt. Wir kennen sie fast auf allen Siedlungen der LaTène-Zeit. In Mähren hat sich ihnen M. Čížmář (Čížmář 2002, 243-266) gewidmet.

Die Keramik in Čierne Kľačany ist bruchstückartiger, trotzdem kann man ihre Datierung in LT B2 und LT C1 auswerten. Zu den Gegenständen, die diese Behauptung eindeutig bestätigen, gehören Bruchstücke von Glasarmbändern. Aus dem Objekt 24 (Taf. 6: 1) ist es der Typ 6b. Zwei weitere Bruchstücke sind aus dem Objekt 69 (Taf. 9: 11 und 17). Es handelt sich um den Typ 7 und den Typ 3. Die Bruchstücke der Armbänder sind aus blauem Glas. Eine Verzierung in Form einer Wellenlinie befindet sich auf einem Armband vom Typ 7 (Taf. 9: 11) und auf einem Fragment eines Armbandes vom Typ 3 (Taf. 9: 17). Die Glasarmbänder kommen am häufigsten in der Periode LT C, vor allem in LT C1, vor. Dem Vorkommen der Armbänder der Gruppe Haevernick 2 und 3 aus dem Gebiet der Slowakei widmet sich ausführlich eine kollektive Studie (*Březinová/Venclová/Fráňa/Fikerle 2013*), derer Basis ein bedeutender Fonds von latène-zeitlichen Glasarmbändern aus der südwestlichen Slowakei ist. Er wurde detailliert bearbeitet und ausgewählte Muster auch chemisch analysiert. Es handelt sich vor allem um dunkelblaue nicht gegliederte Armbänder, die dem Typ Haevernick 2 und 3 gehören. In diese verfolgte Gruppe wurde auch das Fragment aus dem Objekt 69 (Taf. 9: 17) eingereiht.

Übersetzt von Luboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

